Віталій Толстоногов:
«АРКА СТАНЕ НАДІЙНИМ БАР`ЄРОМ ЗРУЙНОВАНОГО БЛОКА...»

15 грудня 2000 року. Ця дата, без сумніву, як і 26 квітня 1986року, ввійде в історію. Вони взаємопов`язані, тому що п`ятнадцять років тому катастрофа на Чорнобильській АЕС не лише смерчем ввірвалася у долі мільйонів людей, але й поставила весь світ перед необхідністю вирішення нових, виключно складних, великомасштабних проблем, які заповнили практично всі сфери суспільного життя, багато аспектів науки і виробництва, моралі та людяності.

Наша країна виконала усі свої чорнобильські зобов`язання перед світовим співтовариством, розв`язавши їх тугий «вузол» 15 грудня минулого року, коли генеральний директор ЧАЕС Віталій Толстоногов доповів у прямому ефірі Президенту України, який транслювали найвідоміші телекомпанії планети, що роботу останнього працюючого третього енергоблоку Чорнобильської атомної зупинено.

Генеральний директор ЧАЕС Віталій ТОЛСТОНОГОВ.

Один із об`єктів сховища відпрацьованого ядерного палива.

— Він (3 блок) минулого року виробив 6,72 мільярда кіловат — годин електроенергії, що склало 100,9 відсотка до плану, — говорить генеральний директор. — З початку експлуатації ЧАЕС виробила майже 309 мільярдів кіловат — годин електроенергії, з них після аварії — понад 158 мільярдів кіловат — годин. Ці цифри показують, що принаймні один третій блок вирівнявся, він був цілком безпечним і за сприятливих економічних обставин міг би ще довго давати енергію для України. Окрім того, що ми забезпечували енергією багато регіонів, ми ще й здійснювали соціальні виплати на утримання інфраструктури Славутича. Лише торік місту енергетиків було виділено 108 мільйонів гривень.

Мій співрозмовник Віталій Толстоногов був переведений на ЧАЕС з Білоярської атомної електростанції, що в Росії. Учасник ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС. Тут працював начальником реакторного цеху, заступником головного інженера, начальником об`єкта «Укриття», головним інженером. Потім займав керівну посаду у адміністрації АТ «Енергоатом», з травня 1998 року призначений генеральним директором ЧАЕС.

— Віталію Костянтиновичу, хочеться почути від вас відверті відповіді на питання, перед якими, можливо, ще не повністю відкрита завіса таємності, але вони цікавлять наших читачів. Так, в одному з інтерв`ю ви розповіли, що в даний час третій енергоблок перебуває у планово-попереджувальному ремонті. Дехто вже й домислив і не безпідставно, що якщо найближчим часом від країн «великої сімки» не надійде обіцяна фінансова допомога на добудови блоків Рівненської та Хмельницької АЕС, то восени електричні дроти, що пролягли від ЧАЕС, знову загудуть.

— Із зупинкою третього блоку почався новий, зовсім відмінний від інших, період у Чорнобильській епопеї — постійне виведення станції з експлуатації. Ми готуємося до цього і працюємо в рамках нормативних процедур. На першому енергоблоці, який був зупинений в 1996 році, зараз ідуть роботи по комплексному інженерно-радіаційному обстеженню, персонал здійснює технічну експлуатацію устаткування, перевірку систем, які забезпечують безпеку блоку. Продовжується вивантаження відпрацьованих тепловиділяючих зборок.

На другому енергоблоці, який був зупинений ще раніше, у 1991 році, ідуть роботи по вивантаженню додаткових поглиначів. Контролюються встановлені параметри блоку при знятті його з експлуатації.

Третій блок ми зупинили. Але перед тим, як повністю зняти його з експлуатації, повинні отримати від контролюючих державних нормативних служб ліцензію на цей вид діяльності. Зараз всі документи вже підготовлені, регламент затверджений, експлуатація блоку знаходиться на стадії повної і остаточної, підкреслюю, остаточної зупинки. Запевняю вас, що того ж дня, як ми отримали офіційний документальний дозвіл, повідомимо, що третій блок знаходиться в стадії зняття з експлуатації. А поки що він перебуває в ремонті. І ми дійсно ремонтуємо систему, яку в подальшому використовуватимемо. Тут виконується ультразвуковий контроль трубопроводів, завершено зачистку зварювальних з`єднань, виконується ремонт і технічне обслуговування насосно-теплообмінного устаткування, проходить комплексне дослідження системи управління захисту реактора, систем, важливих для безпеки блоку.

— Нещодавно чимало інформаційних агентств не лише нашої країни, а й світу повідомили, що за висловленням начальника об`єкту «Укриття» Валентина Купного (не знаю, ким він зараз працює, оскільки за вашим наказом ця посада скорочена), саркофаг зруйнований навіть від дощу. Як це зрозуміти?

— Свого часу я звернувся в одну з київських газет, коли був керівником об`єкту «Укриття», у зв`язку із стурбованістю населення станом справ на зруйнованому енергоблоці. Я тоді навів простий приклад. Давайте будемо давати постійну інформацію про роботу працівників сільського господарства. Наприклад, виорали із запізненням на три дні, посадили стільки-то зерна, а зійшло його у чотири рази менше. Через місяць від заморозків ще половина загинула. Цією інформацією людей так можна залякати, що вони чекатимуть страшного голоду. Натомість, восени буде зібрано нормальний урожай. Чому? Тому, що є професіонали, які знають наскільки затримка посівів впливає на урожай, є відповідні норми висіву і норми втрат зерна. Тож до подібних не видуманих, а надуманих і панічних інформацій слід ставитися досить обережно.

Я, як генеральний директор, несу безпосередню відповідальність за безпеку всієї ЧАЕС і в тому числі об`єкту «Укриття». Звичайно, його стан не поліпшується. І якби я сказав протилежне, ви б не повірили. У листопаді 1986 року закінчилося будівництво саркофага — так у народі називають цю унікальну споруду, — який забезпечив локалізацію наслідків аварії на тимчасову консервацію зруйнованого 4-го блока, став бар`єром на шляху «мирного атому», що вийшов з-під контролю. Усього півроку знадобилося проектантам і будівельникам, аби ціною дійсно героїчних зусиль звести споруду, аналогів якої не знала світова практика.

Сьогодні відсутність вірогідної інформації про стан зруйнованого блоку і складна радіаційна обстановка під час будівництва саркофага у надзвичайно стислий термін негативно позначились на загальному стані об`єкта. Рівень знань про стан і процеси, що відбуваються у ньому, є недостатнім (це перш за все стосується важкодоступних і малодосліджених приміщень). Об`єкт «Укриття» характеризується невизначеністю трьох компонентів: станом будівельних конструкцій, паливовмісних матеріалів і пожежонебезпеки.

— Що зараз найбільше несе потенційну небезпеку об`єкту?

— Проведені дослідження свідчать, що будівельні конструкції за 15 років досить зруйнувалися, термін служби дивлі обмежений. Це насторожує, адже об`єкт потенційно радіаційно-небезпечний. Всередині об`єкта «Укриття» знаходиться приблизно 30 тонн радіоактивного пилу. До того ж збудований саркофаг сейсмонестійкий і у випадку навіть незначного коливання землі теж можливі непередбачувані наслідки. Всередині об`єкта знаходяться сотні тонн пожежонебезпечних матеріалів.

— Але ж, Віталію Констянтиновичу, ви зазначили зараз те, про що говорив у своєму інтерв`ю Купний. Хіба що дещо узагальними джерела потенційної небезпеки...

— А тепер я вам розповім про те, що випустив у своєму повідомленні колишній керівник об`єкта «Укриття». Головне зараз для нас — перетворити об`єкт в екологічно безпечну систему. Ця стратегія передбачає три основні етапи: стабілізація стану існуючого саркофагу, підготовка до вилучення паливовмісних матеріалів та радіоактивних відходів, будівництво над об`єктом нового негерметичного укриття — контайнмента, як ми його називаємо.

Лише за минулий рік в рамках плану здійснення заходів на об`єкті «Укриття» по програмі SIP, створеного в результаті спільних дій міжнародної групи експертів США, Європейського Союзу та України було виконано монтаж світлоогорожі вентиляційної вежі ВТ-2, проведено герметизацію окремих зон з метою запобігання доступу атмосферних опадів, облаштовано майданчик для спорудження «малої» будівельної бази, зроблено аналіз пилу, що знаходиться в об`єкт і нанесено пожежозахисне покриття на кабельні лінії систем діагностики, проведена реконструкція внутрішніх мереж електроживлення четвертого блоку тощо.

Не зменшилися, а ще посилилися роботи на об`єктах у 2001 році. Особливо відчувався підйом активності з вирішення питань на Чорнобильській АЕС з боку керівних виконавчих органів держави. Завдяки консультаціям та різноманітним домовленостям із зарубіжними партнерами вирішено будувати захисний контайнмент. Тепер треба приступати до подальших етапів реалізації цієї задумки: починати проектування, будівництво і введення в експлуатацію.

За основу для подальшого проектування обраний варіант «арка». Але це не значить, що ми «арку» збудуємо. От коли ми будемо проходити етапи ліцензування, державної комплексної експертизи, тоді на столах працівників відповідальних служб можуть з`явитися нові, ще більш вдосконалені креслення. Ми хочемо створити один захисний бар`єр для високоактивних відходів. При наявності нового безпечного захисного контайнмента у вигляді оболонки, це буде достатній бар`єр, щоб громадськість не турбувалася і ми б могли різко зменшити витрати на обслуговування об`єкта. Можу лише до всього додати, що для забезпечення безпеки об`єкта «Укриття» у 2001-2015 роках необхідно 120 мільйонів доларів США.

— Які роботи проводяться на станції сьогодні?

— Після історичного «повороту ключа» — припинення подачі струму, робіт у нас додалося. Вся територія станції, включаючи всі чотири блоки, нагадує величезний будівельний майданчик. У ці дні наближається до завершення будівництво промислово-опалювальної котельні, ідуть пусконалагоджувальні роботи. Мало того, що котельня дасть станції необхідне тепло, вона ще й створить додаткові робочі місця для працівників ЧАЕС, адже люди поступово будуть звільнятися з блоків. Продовжується спорудження заводу по переробці рідких радіоактивних відходів. Строк введення цього унікального підприємства — кінець поточного року. На цю споруду Європейський банк реконструкції і розвитку виділив понад 17 мільйонів екю. Вклад України — 576 тисяч доларів. Розпочато будівництво сховища відпрацьованого ядерного палива, яке буде готове приймати це паливо з третього блоку в кінці 2003 року. Проведений тендер на визначення підрядника на будівництво промислового комплексу для твердого радіоактивного палива. Переможцем стала досвідчена німецька фірма. І це підприємство, ХАЯТ-2, буде закінчено в 2003 році. Всі об`єкти знаходяться в 30-кілометровій зоні, отже не повинні завдавати шкоди оточуючому середовищу.

— Ці будівництва, мабуть, пов`язані з тим, що Росія відмовилася приймати ядерні відходи з інших країн колишнього Союзу?

— З Чорнобиля в Росію відходи ніколи не возили. Тому що в нас на станції стоять реактори РБМК, а за проектом відходи з них, ні в Росії, ні в Україні, ні в Литві, не перевозяться. Захоронюємо їх на власному проммайданчику. Згодом нас виручить новозбудований комплекс.

— Віталію Костянтиновичу, у відділі кадрів ЧАЕС мені сказали, що за перший квартал цього року звільнилося лише 262 працівника. Виходить, після закриття станції обіцяного «поголівного» звільнення не відбулося? Чи, може, воно попереду?

— За три роки роботи на посаді генерального директора я звільнив лише двох осіб, які займали посади керівників. І не тому, що потрібно було їх скоротити, а просто вони не справлялися зі своєю роботою. Всі інші звільнялися або за власним бажанням, або по переводу, або в зв`язку із виходом на пенсію. Це, вважаю, нормальне явище. Якщо бути точним, то понад тисяча осіб вже повинна бути звільнена після закриття ЧАЕС. Але ці люди перейшли працювати на об`єкти, які стали власністю житлового фонду. Тож якщо найближчим часом почуєте інформацію, що ці працівники у нас звільнені, — не лякайтеся. Усі вони працевлаштовані.

Крім того, на ЧАЕС зараз працює півтори тисячі пенсіонерів. А у Верховній Раді вже пройшов перше читання Закон, який передбачає доповнення до пенсій. Коли законопроект буде прийнятий, думаю, що частина з них не захоче далі працювати і добровільно залишить свої місця. Формується також на базі ЧАЕС новий підрозділ АТ «Енергоатом» — підприємство «Атомремонтсервіс». Туди потрібно близько тисячі досвідчених спеціалістів. Зароблятимуть вони гроші на інших атомних станціях не лише нашої країни, а й Росії. Тож, як казав герой анекдоту: «Не дочекаєтесь...». Без забезпечення соціального захисту працівників ЧАЕС звільнення персоналу із станції найближчим часом не передбачається.

Розмову вів
Микола ОГОРОДНИК.

Спорудження об`єкту «Укриття». 1986-й рік